

UOT 021 (09)
(0000-0003-1144-5083)-ORCID

Kəmalə Məmmədova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
müəllim
E-mail: kamalamammad@gmail.com

**HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİN TƏBLİĞİ KİTABXANALARIN MARKETİNG
FƏALİYYƏTİNDƏ
(M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının iş təcrübəsi əsasında)**

Xülasə: Məqalədə M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın iş təcrübəsi əsasında H.Əliyev irsinin təbliği məsələləri araşdırılmış, bu işdə istifadə edilə biləcək marketing, reklam və PR texnologiyalarından istifadə mexanizmi göstərilmişdir.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, kitabxana, kitabxana marketingi, kitabxana reklamı və PR, bibliografiya, elektron məlumat bazaları

Giriş. Müasir kitabxana sənədləşdirilmiş informasiya resurslarını toplayıb mühafizə edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət edən adaptasiya oluna bilən, çoxfunksiyalı açıq sosial institutdur. O cəmiyyət qarşısında müəyyən sosial funksiyalar daşıyır və bu funksiyalar vasitəsilə dövlət əhəmiyyətli bir sistem formalaşdırır.

Kitabxanaların həyata keçirdiyi sosial funksiyalar bir qayda olaraq, ölkənin həyatında baş verən sosial-iqtisadi və siyasi dəyişiklər fonunda formalaşır və informasiya tələbatına birbaşa təsir edir. Bu da istifadəçilərin dünyagörüşünün, informasiya mədəniyyətinin formalaşmasında, şəxsiyyətlərarası ünsiyyətin inkişafında mühüm yer tutur, eyni zamanda da kitabxanaların dövlət və vətəndaş qarşısında məsuliyyətini artırır.

Müasir kitabxanaları təkcə sənədləşdirilmiş informasiya resurslarını nəsil-dənəslə ötürən, resurs-informasiya tələbatçısı arasında vasitəçi rolu oynayan bir təchizat kimi deyil, həm də dövlətçilik ideyalarının təbliğatçısı və mənəvi dəyərlərin yaradıcısı kimi dəyərləndirmək lazımdır. Bu gün ölkə kitabxanalarının, xüsusilə də M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının iş təcrübəsinə əsaslanaraq bu fikirlərin nə dərəcədə doğru olduğunu şahidi olarıq, çünki Milli Kitabxananın sənəd-informasiya fondlarında bu gün dövlətçiliyin, milli ideologiyanın təbliğinə dair kifayət qədər informasiya resursu mövcuddur. Təqdirəlayiq halda odur ki, bu resursların böyük əksəriyyəti məhz kitabxananın özü tərəfindən hazırlanmışdır. Bunların içərisində Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı informasiya resursları xüsusi yer tutur.

Problemin qoyuluşu. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası Qafqazın, Avropa qitəsinin, eləcə də dünyanın ən böyük milli kitabxanalardan biridir. O eyni zamanda da Azərbaycanda kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin ən layiqli təbliğatçısı, milli nəşrləri, xarici ölkələrdə nəşr olunmuş Azərbaycan haqqında və Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini, dünya əhəmiyyətli nəşrləri, o cümlədən xarici dillərdə qiymətli və digər məlumat daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən milli mədəniyyət xəzinəsidir.

Kitabxananın son illərdə əldə etdiyi marketing istiqamətli uğurları isə kitabxananın imic və resurs reklamı baxımından xüsusilə diqqət çəkir. Bunların içərisində kitabxananın saytı, bibliografik vəsaitlər, elektron məlumat bazaları və kütləvi tədbirlər mühüm rol oynayır.

Problemin həlli. Milli Kitabxananın Heydər Əliyev irsinin təbliğində bu marketing vasitələrindən necə və hansı formada istifadə etdiyini nəzərdən keçirək:

1. Kitabxananın saytı.

Bu gün kitabxana saytı virtual informasiyaya istənilən vaxtda, istənilən həcmdə və dünyanın istənilən nöqtəsində əlverişliliyi təmin edə bildiyi üçün günümüzün zərurətinə çevrilmişdir [3, s.213]. Kitabxana saytı həm də ən geniş auditoriyaya malik marketing kommunikasiya vasitəsi hesab edilir.

Tədqiqat prosesində 3 əsas meyardan-məzmun, dizayn və əlverişlilik meyarlarından istifadə etməklə Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı Milli Kitabxananın və onun saytının monitorinqi keçirdim. Araşdırmanın gedişatı zamanı müşahidə etdim ki, kitabxana marketing kommunikasiyalarından, xüsusilə də reklam və PR texnologiyalarından istifadə məsələlərinə xüsusi diqqət yetirir. Belə ki, kitabxananın saytında <https://www.millikitabxana.az> [6] yer alan “Xəbərlər”, “Nəşrlərimiz”, “Layihələr” və digər bölmələr daimi olaraq yenilənməklə yanaşı, eyni zamanda da kitabxana reklamına qoyulan tələblərin düzgün və planlı şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir. Aşağıda sadaladığım meyarlar bunu sübut edir:

- Heydər Əliyev irsinin təbliği prosesinin kitabxananın real və potensial istifadəçi kütləsini tam əhatə etməsi;
- Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı istifadəçilərə təklif edilən informasiya resurslarının onların informasiya tələbatına uyğunluğu;
- Kitabxanada Heydər Əliyev irsinin təbliği prosesinin intensivliyi və inandırıcılığı;
- Heydər Əliyevin irsinin təbliği ilə bağlı təklif edilən informasiya resurslarının daimi olaraq yenilənməsi;
- Heydər Əliyev irsinin təbliğində kitabxananın lakoniklik, dinamiklik, tamlıq nümayiş etdirməsi və s.

Bundan başqa, Milli Kitabxananın sosial şəbəkə hesabları və PR (ictimaiyyətlə əlaqələr) fəaliyyəti də Heydər Əliyev irsinin təbliğində reklam vasitəsi kimi çıxış edir.

2. Bibliografik və metodik vəsaitlər.

Kitabxananın son 8 il (2015-2023-cü illər) ərzində nəşr etdiyi iki sanballı vəsaiti nəzərdən keçirək. Yeri gəlmişkən, Heydər Əliyev irsinin bibliografik və metodik kitabxana məhsulları vasitəsilə təbliği bu iki vəsaitin mənbə sərhədləri ilə məhdudlaşmır. Kitabxananın mövzu baxımından adıçəkilən mövzuya yaxın olan bütün vəsaitləri dəyərli araşdırma obyektidir.

“Heydər Əliyev: bibliografiya (Layih. rəhb. Ə.Qarayev; tərt.ed.: M.Vəliyeva, M.İbrahimova, A.Hüseynova; elmi red. K.Tahirov; red. G.Səfəraliyeva. – Bakı, 2018. – 680 s.). M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının “Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri” seriyasından tərtib etdiyi “Heydər Əliyev” fundamental bibliografik göstəricisi Azərbaycanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının sabiq Prezidenti (1993-2003), Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əlirza oğlu Əliyevin anadan olmasının 95 illiyinə həsr edilmişdir [1, s.3].

Bibliografiya ulu öndərin 1969-2018-ci illərdə Azərbaycan, rus, ingilis, türk və digər xarici dillərdə nəşr olunmuş kitablarını, elmi konqres, sessiya, konfrans materiallarında və elmi məcmuələrdə dərc edilmiş ictimai-siyasi məqalələrini, çıxışlarını və ulu öndər haqqında yazılmış materialları əhatə edir. “Əsərlərinin bibliografiyası” və “Haqqında materiallar” adlanan iki əsas bölmədə yer alan materiallar hər bölmədə mövzuya uyğun olaraq yarımbölmələr şəklində qruplaşdırılmışdır.

“Heydər Əliyev irsinin kitabxanalarda təbliği (tərt. ed. L.Əhmədova; elmi red. K.Tahirov; red. A.Abdullayeva. – Bakı, 2018. – 54 s.).

Ulu öndərin 95 illik yubileyi münasibətilə hazırlanmış metodik vəsaitdə Heydər Əliyevin həyatı və ictimai-siyasi fəaliyyəti, Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi, kitabxanalarda Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə əlaqədar tövsiyələr, “Əlavələr” bölməsində isə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyevin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, həmçinin, ulu öndərin kitab və kitabxana haqqında müdrik kəlamları, Azərbaycanın və dünyanın görkəmli elm, mədəniyyət və siyasi xadimlərinin ümummilli lider haqqında söylədikləri fikirlər və s. məlumatlar verilmişdir [2, s.3].

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

“Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi” adlanan bölmədə milli mədəniyyətin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana işinin inkişafı sahəsində Heydər Əliyevin rolundan və gördüyü işlərdən bəhs olunur. “Heydər Əliyev irsinin təbliği sahəsində kitabxanaların rolu” adlı bölmədə isə həm yubiley ili çərçivəsində, həm də Heydər Əliyevin zəngin siyasi və ictimai irsinin, dövlətçilik fəlsəfəsinin dərinədən öyrənilməsi və geniş təbliğ olunması məqsədilə keçiriləcək tədbirlər planının təxmini modeli verilir.

Onu da qeyd edim ki, dünya təcrübəsində biblioqrafik xidmətlərin (xüsusilə də biblioqrafik vəsaitlərin) informasiya tələbatçılarına pullu əsaslarla göstərildiyi bir vaxtda Milli Kitabxananın bu resurslara əlverişliyi təmənnaşız olaraq təmin etməsi onun intellektual biblioqrafik məhsul reklamı sahəsində atdığı ən uğurlu addımdır.

3. Elektron məlumat bazaları.

Heydər Əliyev irsinin təbliğində elektron məlumat bazalarının da rolu böyükdür. Elektron məlumat bazaları kitabxanaların reklam fəaliyyətinin aparıcı qüvvəsi hesab edilir.

Kitabxananın hazırladığı “Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev” adlı elektron məlumat bazası [7] özündə aşağıdakı bölmələri və yarımbölmələri əks etdirir:

- Rəsmi sənədlər (bölmə 2004-2022-ci illəri əhatə edir: cəmi 22 mənbə);
- Heydər Əliyev – əbədiyaşar şəxsiyyət (Biblioqrafiyası; Heydər Əliyevin həyatı və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri; Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlər; Çıxışları, məruzələri, nitqləri, təbrikləri; Görkəmli şəxslər H.Əliyev haqqında; Müdrik kəlamları; Təltiflər);
- Əsərləri (Azərbaycan dilində, rus dilində, ingilis dilində);
- Haqqında nəşrlər (Kitablar, məqalələr, musiqi əsərləri, dissertasiyalar);
- Heydər Əliyev Milli Kitabxanada (Heydər Əliyevin Milli Kitabxanaya hədiyyə etdiyi kitablar; Nitqlər; Fotoalbomlar);
- Heydər Əliyev dünya kitabxanalarında (Türkiyə Milli Kitabxanası, Rusiya Dövlət Kitabxanası, Belarus Milli Kitabxanası, ABŞ Konqres Kitabxanası, Yaponiya Milli Kitabxanası, Koreya Milli Kitabxanası, Gürcüstan Milli Kitabxanası, Niderland Milli Kitabxanası, Argentina Milli Kitabxanası, Belçika Milli Kitabxanası, Çexiya Milli Kitabxanası, Almaniya Milli Kitabxanası, Fransa Milli Kitabxanası, Litva Milli Kitabxanası, Bolqarıstan Milli Kitabxanası, Estoniya Milli Kitabxanası, Böyük Britaniya Milli Kitabxanası, Avstriya Milli Kitabxanası, Bavariya Dövlət Kitabxanası, Polşa Milli Kitabxanası, Ukrayna Milli Kitabxanası, Şotland Milli Kitabxanası, Danimarka Milli Kitabxanası);
- Xatirəsinin əbədləşdirilməsi (Orden, medal və mükafatlar; Xatirə sikkələri; Heydər Əliyev Filateliyada (markalar); Heydər Əliyev Fondu; Heydər Əliyev Mərkəzləri; Azərbaycanda Heydər Məscidləri; Heydər Əliyev Sarayı; Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanı; Heydər Əliyev adına Bakı-Tbilisi-Ceyhan Neft Boru Kəməri; Heydər Əliyev adına Bakı Dərin Özüllər Zavodu; Azərbaycan Respublikası MTN-nin Heydər Əliyev adına Akademiyası; Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksi; Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi; Heydər Əliyev adına Lisey; Heydər Əliyevin Xatirə Muzeyləri; Parklar və abidələr; Xatirəsinə ithaf edilmiş möhtəşəm xalça);
- Foto-qalereya (Ailə albomu; Heydər Əliyev Milli Kitabxanada; Heydər Əliyev və mədəniyyətimiz; ulu öndər Heydər Əliyev (fotoşəkillər); ulu öndərin abidələri; Heydər Əliyev Filateliyada (markalar));
- Video-qalereya (Heydər Əliyev Milli Kitabxanada (cəmi 6 video-resurs); Heydər Əliyev və mədəniyyətimiz (cəmi 6 video-resurs); Dahi şəxsiyyət (cəmi 6 video-resurs)).

Heydər Əliyevin Milli Kitabxananın sənəd-informasiya fondunun formalaşdırılmasında da mühüm xidmətləri vardır. Belə ki, şəxsi kitabxanasından Milli Kitabxanaya qiymətli kitab kolleksiyaları hədiyyə edən ziyalılarımız içərisində ulu öndərimiz Heydər Əliyevin adı ön sıradadır və bu barədə kitabxananın saytında “Şəxsi kitabxanasından Milli Kitabxanaya qiymətli kitab kolleksiyaları hədiyyə edən ziyalılarımız” [8] bölməsində məlumat yerləşdirilmişdir.

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Heydər Əliyev irsinin təbliğində reklam vasitəsi kimi kütləvi tədbirlərin rolu da əhəmiyyətli yer tutur. Bu baxımdan 2023-cü ildə kitabxanada təşkil edilən 3 irimiqyaslı tədbirin adını qeyd etmək istərdim:

- Milli Kitabxanada ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş “Heydər Əliyev və azərbaycançılıq məfkurəsi” mövzusunda Elmi konfrans (30 mart 2023-cü il) [9];
- Milli Kitabxanada “Biz Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin elmi-siyasi irsini öyrənirik” illik siyasi məktəbinin növbəti dərsi (27 fevral 2023-cü il) [10];
- Heydər Əliyev adına Hərbi İnstitutun kursantları Azərbaycan Milli Kitabxanaya səfəri (22 fevral 2023-cü il) [11].

Milli Kitabxana müntəzəm olaraq “Açıq Kitabxana” layihəsi, ənənəvi və virtual kitab sərgiləri çərçivəsində də Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı aksiyalar və layihələr həyata keçirilir.

Nəticə. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında Heydər Əliyev irsinin təbliği prosesinin kitabxana reklamı kontekstində öyrənilməsi belə bir qənaətə gəlməyə əsas verir ki, kitabxanada bu istiqamətdə kifayət qədər iş görülmüşdür. Kitabxana Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı [4] və “Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı [5] rəhbər tutaraq 2023-cü ildə də bu işləri davam etdirmək əzmindədir. Buna bu il nəşri planlaşdırılan iki irimiqyaslı işi – “Heydər Əliyev: bibliografiya” və “Heydər Əliyev irsinin Milli Kitabxanada tədqiqi: elmi-tədqiqat işi”ni misal göstərə bilərik:

Ümumiyyətlə, kitabxananın Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı öz marketinq strategiyasını gələcəkdə aşağıdakı istiqamətlərdə inkişaf etdirməsini və həyata keçirməsini məqsəduyğun hesab edirəm:

- Heydər Əliyev irsinə dair Azərbaycan Respublikasının ərazisində çap olunmuş informasiya resurslarının tam dəstinin toplanması;
- Heydər Əliyev irsinə dair elmi, mədəni və bədii dəyərə malik xarici nəşrlərin əldə edilməsi;
- Heydər Əliyev irsinə dair dissertasiya, əlyazma, xəritə, not, təsviri və audiovizual və digər materiallardan ibarət müstəqil sənəd-informasiya fondunun formalaşdırılması; bu fondların saxlanması, restavrasiya və mühafizəsinin təşkili; fondların elmi və işlənilməsi və müxtəlif daşıyıcılarda olan kataloqlar sistemi vasitəsilə məzmunun açılması;
- Heydər Əliyev irsinə dair retrospektiv xarakterli toplu elektron bibliografik informasiya resurslarının yaradılması;
- Milli Kitabxanada Heydər Əliyev irsinin təbliği ilə bağlı xüsusi kitabxana, bibliografik, bibliometrik, informasiya və məsləhət xidmətinin təşkili;
- Milli Kitabxanada Heydər Əliyev irsi ilə bağlı elmi-tədqiqat, elmi-metodiki və elmi-informasiya fəaliyyətinin təşkili;
- Heydər Əliyev irsinin kitabxanada təbliği və kitabxananın mədəni-maarif və nəşriyyat fəaliyyətindəki rolunun tədqiqi;
- Heydər Əliyev irsinin kitabxanalarda təbliği ilə bağlı ixtisasartırma kurslarının təşkili və gənc kadrların maarifləndirilməsi və s.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Heydər Əliyev: bibliografiya / Layih. rəhb. Ə.Qarayev; tərt.ed.: M.Vəliyeva, M.İbrahimova, A.Hüseynova; elmi red. K.Tahirov; red. G.Səfəraliyeva. – Bakı, 2018. – 680 s.
2. Heydər Əliyev irsinin kitabxanalarda təbliği /tərt. ed. L.Əhmədova; elmi red. K.Tahirov; red. A.Abdullayeva. – Bakı, 2018. – 53 s.
3. Турапина Н.А., Сергеева А.Ю. Библиотечная реклама и возможности современных веб-сайтов. – Вестник БГТУ им. В.Г. Шухова 2015, № 4. – с.213-217.
4. Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı <https://president.az/az/articles/view/57413>

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

5. “Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin “Heydər Əliyev İli” elan edilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı <https://e-qanun.az/framework/52817>
6. <https://www.millikitabxana.az>
7. <http://anl.az/el/emb/H.Aliyev/index.html>
8. <https://www.millikitabxana.az/about-us/relationships/relationships-intellectuals>
9. <https://www.millikitabxana.az/news/milli-kitabxanada-ulu-onder-heyder-eliyevin-100-illik-yubileyine-hesr-olunmush-heyder-eliyev-ve-azerbaycanchiliq-mefkuresi-movzusunda-elmi-konfrans-kechirilib>
10. <https://www.millikitabxana.az/news/milli-kitabxanada-biz-azerbaycan-xalqinin-umummilli-lideri-heyder-eliyevin-elmi-siyasi-irsini-oyrenirik-illik-siyasi-mektebinin-novbeti-dersi-kechirilib>
11. <https://www.millikitabxana.az/news/heyder-eliyev-adina-herbi-institutun-kursantlari-azerbaycan-milli-kitabxanasinda-olublar>

Kamala Mammadova

PROMOTION OF HEYDAR ALIYEV'S HERITAGE IN THE MARKETING ACTIVITIES OF LIBRARIES

**(based on the experience of the Azerbaijan National Library named after
M.F.Akhundov)**

Summary: In the article, based on the experience of the National Library named after M.F. Akhundov, the issues of popularization of the legacy of G. Aliyev are investigated, and the mechanism of using marketing, advertising and PR technologies that could be used in this work is also shown.

Key words: Haydar Aliyev, library, library marketing, library promotion and PR, bibliography, electronic databases